

Kazimierz Zarzycki **18 XII 1930–20 II 2023**

Prof. dr hab. Kazimierz Zarzycki zmarł 20 lutego 2023 roku. Był profesorem Instytutu Botaniki im. Władysława Szafera PAN, członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk i członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności; znanym i cenionym ekologiem-geobotanikiem, uczonym rangi międzynarodowej.

Urodził się 18 grudnia 1930 roku w Kolonii Łuckiej k. Lubartowa na Lubelszczyźnie. Tam uczęszczał do szkoły podstawowej, zaś szkołę średnią ukończył w Lubartowie, zdając egzamin dojrzałości w 1949 roku. Zainteresowania przyrodnicze, ujawnione we wczesnej młodości, zdecydowały o wyborze studiów. Odbył je na Wydziale Leśnym Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1949–1953. Praca magisterska, przygotowana pod kierunkiem prof. Bogumiła Pawłowskiego, dotyczyła zarastania żwirowisk karpackich rzek na przykładzie Skawicy i Skawy. Tytuł magistra inżyniera leśnictwa uzyskał w 1953 roku.

W latach 50. XX wieku obowiązywał po skończeniu studiów tzw. nakaz pracy. Kazimierz Zarzycki miał objąć stanowisko leśniczego w lasach koszalińskich. Dzięki interwencji prof. Władysława Szafera, ówczesnego dyrektora Zakładu Botaniki (obecnie Instytut Botaniki PAN w Krakowie), uzyskał w Ministerstwie Leśnictwa zmianę decyzji. Otrzymał w Krakowie stanowisko asystenta w świeżo powołanym przez władze PAN Zakładzie Botaniki.

W roku 1960 Kazimierz Zarzycki uzyskał stopień doktora nauk biologicznych nadany przez Radę Naukową Instytutu Botaniki PAN. Przedstawiona rozprawa, przygotowana pod kierunkiem prof. Bogumiła Pawłowskiego, dotyczyła różnicowania roślinności łąk kośnych w dolinie Wisły pod Krakowem w zależności od wahań poziomu wód gruntowych. Stopień doktora habilitowanego uzyskał w 1965 roku na podstawie rozprawy na temat

lasów Bieszczadów. Tytuł profesora nadzwyczajnego nadała mu Rada Państwa w 1973 roku, a profesora zwyczajnego w 1991 roku.

Kazimierz Zarzycki był kierownikiem Zakładu Ekologii i Geografii Roślin IB PAN (obecnie Zakład Ekologii IB PAN), od 1967 roku do przejścia na emeryturę z końcem 2000 roku. Przez sześć lat, od 1984 do 1990 roku, piastował funkcję dyrektora Instytutu Botaniki PAN.

W roku 1976 został uhonorowany godnością członka korespondenta PAN, a w roku 1994 członka rzeczywistego. W roku 1989 został wybrany na członka czynnego PAU.

Za swych mistrzów uważał profesorów Bogumiła Pawłowskiego, Jerzego Fabianowskiego i Władysława Szafera. Oni wprowadzili go w zróżnicowane zagadnienia: od florystyczno-fitosocjologicznych, geobotanicznych i taksonomicznych po problemy hodowli i właściwej gospodarki leśnej.

Na dalsze losy naukowe Kazimierza Zarzyckiego mieli też wpływ botanicy zagraniczni: dr Josias Braun-Blanquet, w którego Stacji w Montpellier spędził kilka miesięcy w latach 50. i prof. Heinz Ellenberg, w jego Stacji w Zurichu przebywał kilkakrotnie w latach 60. Prof. Ellenberg cenił wysoko poziom naukowy Polaka. Dał temu wyraz, wysuwając go jako kandydata do objęcia po nim kierownictwa Instytutu w Zurichu. Jednak Kazimierz Zarzycki, silnie związany z Instytutem Botaniki w Krakowie, propozycji nie przyjął, mimo że wysoko ją cenił.

Prof. Zarzycki był autorem lub współautorem ponad 240 publikacji z zakresu ekologii, geografii roślin, florystyki, taksonomii i ochrony przyrody. Obok oryginalnych prac naukowo-badawczych miał na koncie wiele artykułów przeglądowych, popularnonaukowych, recenzji książek. Był też redaktorem lub współredaktorem kilku książek i autorem części rozdziałów w publikacjach *Szata roślinna Polski*, *Nasze drzewa leśne* i *Populacje roślin i zwierząt*.

W działalności naukowej Kazimierza Zarzyckiego, uprawianej w ciągu półwiecza, wyraźnie widać kilka przeplatających się nurtów. Pierwszy, najwcześniejszy, obejmował badania roślinności, jej dynamiki i zróżnicowania na tle warunków siedliskowych. Drugi to badania poświęcone zagadnieniom ochrony przyrody, zagrożeniom rodzimej flory naczyniowej. Ich wynikiem były tzw. czerwone listy grup tych gatunków. Ukazały się formie jako publikacja *Polskie Czerwone Księgi Roślin*. Kolejny nurt obejmował badania ekologiczne dotyczące zagadnień konkurencji i współzawodnictwa między gatunkami. Prowadził je w terenie i w warunkach laboratoryjnych, śledząc siłę i zdolność kiełkowania nasion różnych gatunków. Był jednym z pionierów badań nad genetycznymi i ekologicznymi mechanizmami regulującymi liczebność osobników męskich i żeńskich na przykładzie roślin dwupiennych. W dorobku badacza znajdują się także opracowania taksonomiczne licznych gatunków dla dzieła *Flora Polska*.

Prof. Zarzycki miał szerokie kontakty międzynarodowe. Uczestniczył w wyprawach botanicznych na Półwysep Bałkański w latach 60., w dwóch wyprawach antarktycznych (King George Island) w latach 1988 i 1989–1990 oraz do Korei Północnej; w kilku międzynarodowych wycieczkach geograficzno-roślinnych (International Phytogeographical Excursions) we Francji, Grecji, Ameryce Północnej i Południowej i Japonii. Był też organizatorem 19th IPE w Polsce w 1989 roku. Wielokrotnie wyjeżdżał do różnych ośrodków naukowych, uczestniczył w kongresach i konferencjach.

Brał czynny udział w organizacji nauki, będąc w latach 1984–1992 przez kilka kadencji członkiem Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, a także członkiem Prezydium Krakowskiego Oddziału PAN. Działał w wielu komitetach Polskiej Akademii Nauk, m.in. Komitecie Ochrony Przyrody, Komitecie Botaniki, Komitecie Ekologii, Komitecie Badań Polarnych; był członkiem Komitetu Narodowego d/s Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN) i członkiem Komitetu Narodowego Międzynarodowej Unii Nauk Biologicznych (IUPS).

Kazimierz Zarzycki był od 1954 r. członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, przewodniczył lub był członkiem wielu rad naukowych, m.in. Instytutu Botaniki PAN, Instytutu Ekologii PAN, Instytutu Dendrologii PAN, parków narodowych: Pienińskiego, Tatrzańskiego, Bieszczadzkiego.

Prowadził działalność wydawniczą i redakcyjną, będąc w latach 1971–1987 redaktorem naczelnym czasopisma „Ochrona Przyrody”; członkiem wielu komitetów redakcyjnych, m.in. „Vegetatio”, „Acta Societatis Botanicorum Poloniae”, „Ekologia Polska”, „Wiadomości Botaniczne”. Był również współredaktorem, z prof. Władysławem Szaferem, dwóch wydań *Szaty roślinnej Polski* (1972, 1977), redaktorem dzieła *Przyroda Pienin w obliczu zmian* (1982), współredaktorem dwutomowej publikacji *Contribution to the knowledge of flora and vegetation of Poland* (1992) i współredaktorem, z Różą Kaźmierczakową, *Polskiej Czerwonej Księgi Roślin* (1993, 2000).

Prof. Zarzycki rozwijał działalność dydaktyczną, mimo że pracował w Polskiej Akademii Nauk. Prowadził m.in. kursy z zakresu geobotaniki dla studentów na Wydziale Leśnym Akademii Rolniczej w Krakowie (obecnie Uniwersytet Rolniczy), wykłady na temat ochrony przyrody dla studentów Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ. W czasie praktyk wakacyjnych, organizowanych przez Instytut Botaniki PAN i UJ, prowadził dla studentów biologii z różnych uczelni polskich i niemieckich zajęcia z zakresu botaniki i ochrony przyrody.

Dbął także o rozwój kadry naukowej w swym Zakładzie. Pod jego kierunkiem przygotowano kilkanaście prac doktorskich, kilka osób uzyskało stopień doktora habilitowanego i tytuł profesora. Był recenzentem kilkudziesięciu rozpraw doktorskich, habilitacyjnych i prac osób ubiegających

się o tytuł profesora; wielokrotnie recenzował projekty badawcze/granty dla Komitetu Badań Naukowych.

Za działalność na polu naukowym i organizacyjnym otrzymał wiele nagród, m.in. Sekretarza Naukowego PAN (1985), Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (1994) i odznaczeń, w tym Medal z okazji 100-lecia urodzin prof. Władysława Szafera i 30-lecia Instytutu Botaniki PAN oraz Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Prof. Zarzycki był człowiekiem o szerokich horyzontach. Od początku pracy starał się wprowadzać i rozwijać nowe kierunki badań, m.in. włączając do badań fitosocjologicznych studia glebowe i badania siedliska. Był z wykształcenia przyrodnikiem, a z urodzenia humanistą. Dużo czytał, głównie biografie i dzieła historyczne, lubił poezję, szczególnie Juliusza Słowackiego. Dał temu wyraz w pracy o różnych gatunkach roślin wymienianych przez poetę.

Był z natury optymistą, człowiekiem lubianym w wielu kręgach, kulturalnym i miłym w obejściu, tolerancyjnym, nienarzucającym własnych poglądów. Zakład prowadził, pozostawiając wiele swobody w wyborze kierunków. Był wiernym w przyjaźni, za prawdziwych przyjaciół uważał jednak niewiele osób. Był człowiekiem rodzinnym. Miał żonę Barbarę, która zmarła wiele lat temu, dwóch żonatych synów i troje wnucząt, dwie wnuczki i jednego wnuka.

Odszedł szanowany i lubiany przez wszystkich, którzy go znali. Niech taki pozostanie w naszej pamięci.

Krystyna Grodzińska